

GRAVAR & BOPLATS VID TORNBY

Fornlämning RAÄ 17:1 & 127:1, fastigheten Styrstad 7:40,
Styrstad socken, Norrköpings kommun

Arkeologisk förundersökning

Rapporter från Arkeologikonsult 2009:2313

CECILIA LINDBLOM
PETER SILLÉN

GRAVAR & BOPLATS VID TORNBY

Fornlämning RAÄ 17:1 & 127:1, fastigheten Styrstad 7:40,
Styrstad socken, Norrköpings kommun

CECILIA LINDBLOM

PETER SILLÉN

Arkeologisk förundersökning

Rapporter från Arkeologikonsult 2009:2313

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 12 B
194 34 Upplands Väsby
Tel 08-590 840 41
Fax 08-590 721 41
www.arkeologikonsult.se

Sammanfattning

Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötland (dnr 431-10996-09) genomfört en arkeologisk förundersökning på fastigheten Styrstad 7:40, Styrstad socken, Norrköpings kommun. Inom fastigheten fanns innan förundersökningen två fornlämningar registrerade i Fornminnesregistret (FMIS): RAÄ 17:1 och 127:1. RAÄ 17:1 var enligt beskrivningen i FMIS, ett gravfält, cirka 130x30–60 meter stort, bestående av 32 fornlämningar. Norr därom ligger RAÄ 127:1 som utgörs av ett stensträngssystem med en sammanlagd längd av cirka 360 meter.

Anledningen till undersökningen var att markägaren Håkan Hagberg planerar att exploatera delar av fastigheten och att det aktuella arbetsföretaget skulle ske inom området för RAÄ 127:1 och på gränsen till RAÄ 17:1. Enligt Länsstyrelsens kravspecifikation skulle förundersökningen fastställa och beskriva

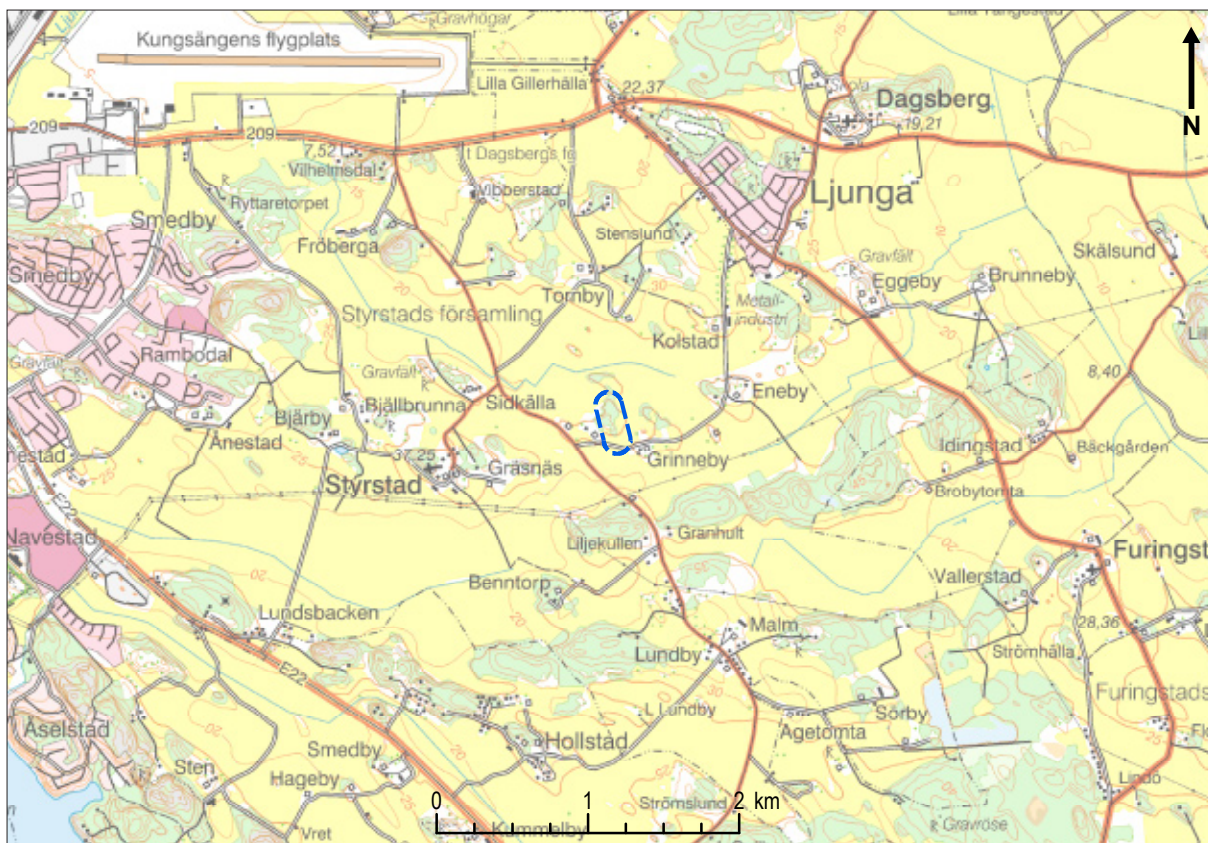
fornlämningens karaktär, datering, utbredning, omfattning, sammansättning och komplexitet.

Vid Arkeologikonsults förundersökning konstaterades att gravfältet RAÄ 17:1 är betydligt större än vad registreringen i FMIS visar och att fornlämningen sträcker sig in på det planerade exploateringsområdets skogsbeväxtade delar. Därtill visade det sig att lämningar efter en boplats fanns bevarade i åkermarken i anslutning till stensträngssystemet och gravfältet. Denna har fått RAÄ-nummer 161 i FMIS. Stensträngssystemet karterades och beskrevs vid förundersökningen, men dess utbredning är i stort sett densamma som tidigare inventeringar visat. Slutligen påträffades även en mindre husgrund med tillhörande spisröse på gravfältsdelen – dock utanför planerat exploateringsområde. Denna har fått RAÄ-nummer 160 i FMIS.

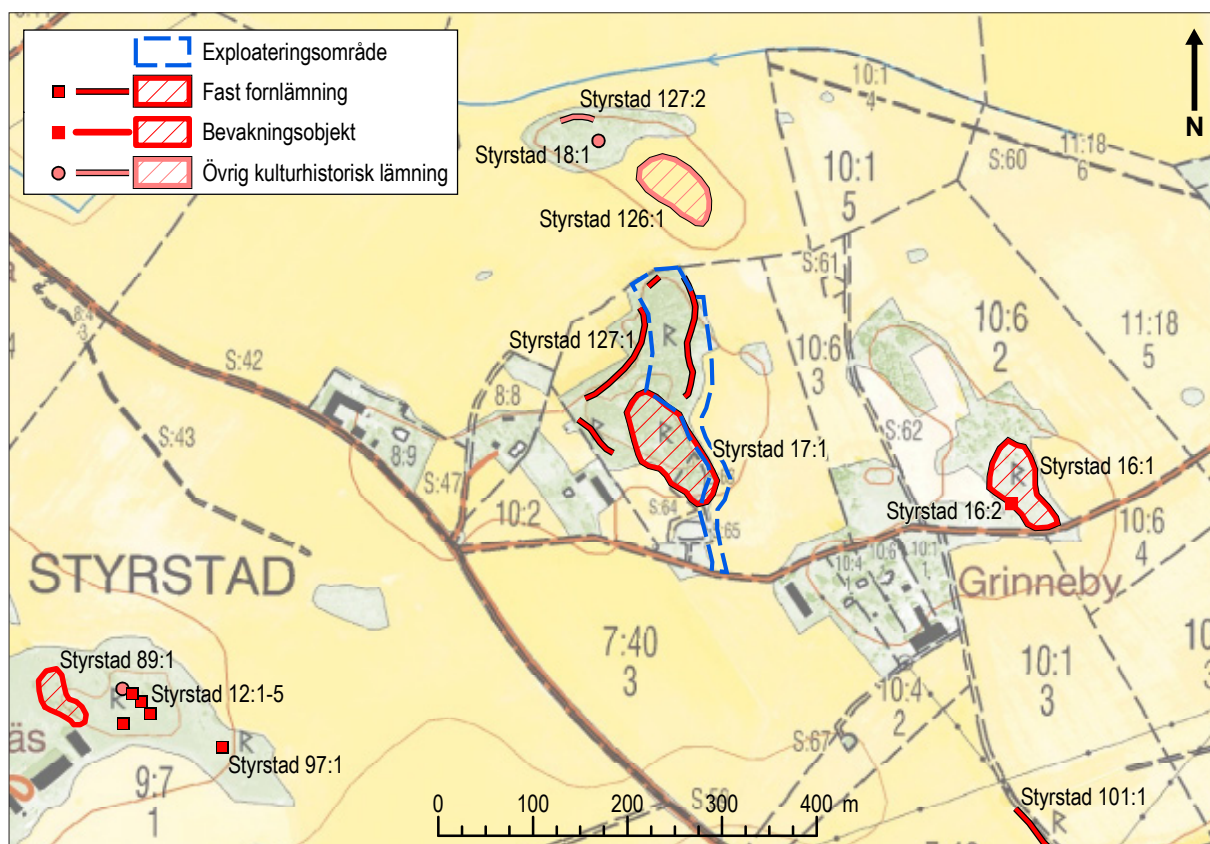
Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Uppdrag, syfte och frågeställningar	7
Områdesbeskrivning	7
Metod och genomförande	8
Resultat	10
Daterande analyser	16
Utvärdering	16
Referenser	21
Tekniska och administrativa uppgifter	21
Bilaga 1. Schaktförteckning	22
Bilaga 2. Anläggningsförteckning	25
Bilaga 3. Fyndförteckning	28
Bilaga 4. Vedartsanalyser	29
Bilaga 5. ¹⁴ C-analyser	30

Figur 1. Det för undersökning aktuella området markerat på lantmäteriets topografiska karta, blad 8G NO och NV. Skala 1:50 000.

Figur 2. Undersökningsområdet markerat på Fastighetskartan med närliggande fornlämningar markerade. På kartan visas utbredningen för RAÄ 17:1 och 127:1 samt exploateringsområdets begränsning innan förundersökningen. Dessa kom dock att ändras under arbetets gång. Skala 1:8 000.

Uppdrag, syfte och frågeställningar

Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötlands län genomfört en arkeologisk förundersökning på fastigheten Styrstad 7:40, Styrstad socken och Norrköpings kommun (se figur 1). Det var sedan tidigare känt att det inom fastigheten finns ett gravfält (RAÄ 17:1) samt ett stensträngssystem (RAÄ 127:1).

Ägaren till fastigheten, Håkan Hagberg, önskar skapa två nya byggbara tomter i ett i dagsläget skogsbeväxt parti samt göra en tillfartsväg i nuvarande åkermark. Exploateringen berör båda fornlämningarna. Syftet med den aktuella förundersökningen är att skapa ett underlag inför ett eventuellt beslut om en särskild undersökning av fornlämningen. De frågeställningar som är aktuella rör, i enlighet med länsstyrelsens förfrågningsunderlag, fornlämningens karaktär, tidsställning, omfattning, sammansättning

och komplexitet. I undersökningsplanen specificerades detta ytterligare:

- Gravfältets (Styrstad 17:1) utbredning gentemot exploateringsområdet?
- Vilken typ av gravar förekommer inom gravfältet Styrstad 17:1 och vilken datering har gravarna?
- Vilken utbredning har stensträngssystemet Styrstad 127:1 inom exploateringsområdet?
- Finns ytterligare lämningar, t ex boplatslämningar eller gravar, i anslutning till stensträngssystemet? Vilken typ av lämningar rör det sig i så fall om, vilken omfattning har de och vilken datering?

Områdesbeskrivning

Förundersökningsområdet (se figur 2) ligger på mellan ca 25–30 m.ö.h. ca 5 km söder om Bråviken och ca 6 km öster om centrala Norrköping och Motala ström. Närområdet är mycket rikt på fornlämningar och inom en radie på 750 m utifrån förundersökningsytan återfinns ett flertal gravar, gravfält och stensträngssystem, älvkvarnsristningar och skärvstenshögar. Liksom vid Styrstad 17:1 ligger gravfältet på höjdsträckningar och i utkanten av dessa – på gränsen till nuvarande åkermark – påträffas ofta rester av stora stensträngssystem. Delar av ett gravfält från romersk järnålder (RAÄ 19) grävdes ut strax öster om Tornby gård år 1979 (Fernholm 1984). I FMIS beskrevs RAÄ 17:1 innan förundersökningen

som ett ca 130x30–60 meter stort gravfält som består av 32 fornlämningar, varav 31 runda stensättningar och en rest sten. Gravstorleken angavs variera mellan 5–10 m och höjden mellan 0,1–0,5 m. Norr om det registrerade gravfältet ligger stensträngssystemet RAÄ 127:1 vilket har en sammanlagd längd av cirka 360 meter (FMIS).

Den berörda fastigheten är uppodlad i den östra halvan och bevuxen med skog, främst barrträd, i väster. Huvuddelen av förundersökningsytan befinner sig inom skogsområdet där terrängen är kupe-rad och utgörs av flera mindre höjdparter som går ett nordsydligt stråk (se figur 3). Öster om detta

Figur 3. Förundersökningsområdet sett från öster, med åkermarken närmast och det skogsbeväxta höjdpartiet bakom.

höjdstråk är marken mer jämn men sluttar något mot både norr, öster och söder. De högsta partierna återfinns i den del där gravarna är belägna och här är marken också relativt rik på naturlig sten. På gränsen mellan skog och åker finns ett grävt dike och i anslutning till det ett stråk med uppslängd odlingssten. Den sydvästra delen av fastigheten är söndergrävd sedan tidigare av ett dammbygge samt grustäkt. Dammen är numera igenfylld men syns

fortfarande tydligt. Grustäkten har skadat den sydligaste delen av gravfält 17:1, vilket syns på de i rapporten medföljande planerna.

Vid sökschaktning visade det sig att marken (d.v.s. den orörda undergrunden) i öster utgjordes av främst lera och i väster av stenig morän och fin silt. Detta sammanfaller väl med topografin, då de leriga delarna ligger lägst.

Metod och genomförande

Fältarbetet genomfördes under perioden 4/9–18/9 2009. Fastigheten okulärbesiktigades den första dagen vilket kom att ligga till grund för avgränsningen med maskin. Till schaktdragning användes grävmaskin med larvfötter och planskopa. Inmätningar av fornlämningar och schakt gjordes med en GPS med en standardavvikelse på 0,02 meter i öppen mark och vid fotografering av området och de berörda lämningarna användes en digitalkamera. Dokumentationsmaterial, i form av textbeskrivningar och foton, samlades i Arkeologikonsumts egna dokumentationssystem SiteWorks.

Ett antal träd och buskar kom att tas ner för att förbättra framkomligheten. Vid samtal och okulär besiktning tillsammans med beställare och arkitekt i fält (4/9 2009) framkom att det område som initialt markerats på kartan i undersökningsplanen gällande den planerade vägsträckningen ej helt överensstämde med de verkliga planerna. I undersökningsplanen är denna vägdel markerad ute i åkern, men i själva verket ska den södra delen av vägen i stället svänga av mot väster och gå över en yta som i dagsläget är helt söndergrävd av ett gammalt dammbygge samt grustäkt (se figur 20a). Av denna anledning ansågs det ej motiverat att förundersöka denna yta.

Gravfältet RAÄ 17:1 undersöktes för att finna dess utbredning gentemot exploateringsområdet. Gravfältet avgränsades med hjälp av sökschakt vilka delvis fick anpassas efter vegetationen. Eftersom det förelåg en risk att gravfältet skulle fortsätta ut i åkermarken väster om gravfältet banades mycket stora ytor av i åkern för att kunna fånga upp eventuella flatmarksgravar. Ett par av de redan kända stensättningarna schaktades fram och dokumenterades i syfte att bedöma karaktären på gravarna och gravfältet (se exempel i figur 4).

Vid undersökningen av RAÄ 127:1 grävdes ett flertal schakt för att försöka finna osäkra delar av stensträngarna samt dess ändar för att bedöma om det kunde finnas en fortsättning på stensträngarna som inte var synlig (se figur 5). Ett mindre schakt togs upp i den stensträng som berörs av exploateringen för att bedöma dess karaktär och se om det kom andra strukturer eller anläggningar under. I syfte att se om det kunde komma fler fornlämningar i anslutning till stensträngarna drogs sökschakt utifrån fornlämningens utbredning, topografi och vegetation. Efter avbaning rensades anläggningarna och mellanliggande ytor för hand. Alla anläggningar mättes in med GPS, dokumenterades skriftligen och digitalfotograferades.

Endast ett fåtal anläggningar grävdes. Alla dessa påträffades ute i åkern förutom en härd som grävdes invid RAÄ 127:1 (se figur 6). Ett litet antal jord- respektive kolprover tog ur dessa för vedarts- respektive ¹⁴C-analys. All dokumentation har samlats i SiteWorks i samband med rapportarbetet.

Förundersökningens totala yta uppgår till cirka 11 000 m². Den sammantagna yta som förundersökningsschakten upptog var ca 1 660 m².

I figur 20a–d redovisas de planerade husen, den planerade tillfartsvägen, fastighetsgränsen, de karterade gravarna och stensträngsdelarna, schakt, nymunna fornlämningar samt nuvarande fornlämningsgränser.

Fastigheten förundersöktes enligt följande:

- Sammanlagt 56 sökschakt, med en varierande bredd på mellan 1,2 och 11 meter och längder på 2–25 m, grävdes med jämn spridning över

förundersökningsytan. 10 av dessa togs upp i åkermark och 46 av dem i skogsområdet.

- 6 sökschakt grävdes med grävmaskin i direkt anslutning till det kända stensträngssystemet (RAÄ 127:1) för att kontrollera dess utbredning och karaktär. Schakten grävdes med maskin skiktvis ner till anläggningsnivå alternativt ursprunglig, opåverkad markyta.
- Ett snitt i stensträngen (RAÄ 127:1) gjordes på ett utvalt ställe. Stenarna fotades, mättes in och beskrevs i plan innan de lyftes bort och maskinen grävde ner i marken under stenpackningen. Det färdiga snittet fotades och beskrevs.
- Sökschakt grävdes längs den östra och nordöstra sidan av gravfält RAÄ 17:1 – i anslutning till de kända gravar som kunde observeras ovan mark – för att utreda om gravfältet fortsatte.
- Två kända gravar (203 och 205 enligt förundersökningens numrering) torvades delvis av och dokumenterades för att kunna ge svar på frågor kring gravfältets karaktär och tidsställning.
- I åkermarken förlades 10 schakt längs med den planerade vägsträckningen. I den del som anslöt till gravfältet i söder banades mycket stora ytor av för att kunna fånga upp eventuella sönderplöjda gravar eller flatmarksgravar.
- I den norra skogsbeklädda delen av undersökningsytan togs schakt upp med jämn spridning för att kontrollera om det fanns några indikationer på fornlämning innanför stensträngssystemets begränsning. Då gravar upptäcktes på två av de mindre höjderna förtätades schakten.
- Nypåträffade anläggningar rensades fram till dess att de kunde bedömas till karaktär och avgränsning, mättes in, beskrevs i textform och fotades. Även schakten mättes in, beskrevs i textform och fotades. Enstaka snittades.
- Enstaka prover togs för vetenskaplig analys (vedart- och ¹⁴C-analys).

Figur 4. Grav 203 var en av de tydligaste på det registrerade gravfältet och var uppbyggd av mycket stora stenar och block. Här syns den avtorvade södra delen, sett från öster.

Figur 5. Stensträngssystemet (RAÄ 127:1) var relativt tydligt och lätt att följa. Här syns en del av anläggningen i schakt 2, på den östra sidan av förundersökningsområdet. Foto taget från sydväst.

Figur 6. Hård 202 grävdes ut vid förundersökningstillfället och visade sig ligga i en liten nedgrävning. Här syns snittet sett från sydväst.

Resultat

Sökschakt togs upp med jämn spridning över det berörda området. Schaktdjupet varierade stort och var som minst 0,05 m och som mest 0,55 m. De djupaste schakten var belägna i åkermarken och de ytligaste i skogsområdet. 23 av de 55 sökschakt som drogs var helt utan indikation på förhistoriska lämningar. Fornlämningsbegränsningen för gravfältet RAÄ 17:1 konstaterades sträcka sig ca 90 m längre mot norr än vad nuvarande markering i Fornlämningsregistret visar och stensträngssystemet RAÄ 127:1 har fått en lite förändrad sträckning i väst och söder. En ny *fornlämning* samt en ny *övrig kulturhistorisk lämning* i form av en förhistorisk boplats (RAÄ 161) samt en

Figur 7. Grav 248 påträffades i utkanten av höjdsträckningen samt det kända gravfältet RAÄ 17:1. Stensättningen var skadad närmast åkern och kantkedjan saknades delvis. Foto taget från öster.

Figur 8. Grav 205 ligger högst upp på höjdsträckningen med det kända gravfältet RAÄ 17:1 och är en tydlig, firsidig stensättning med kantkedja. Här syns den södra, avtorvade halvan sett från väster.

husgrund med spisröse från historisk tid upptäcktes (RAÄ 160).

Det sedan tidigare kända gravfältet (RAÄ 17:1) är beläget på ett impediment bevuxet med blandskog omgivet av betesmark och åkermark. På det hela taget är gravfältet välbevarat med undantag för en yta längst i söder som använts som grustäkt. Vid schaktningen i kanten på fornlämningsbegränsningen påträffades några gravar (247, 248) utöver de redan kända. Dessa utgjordes av flacka stensättningar varav ett par hade tydligt markerade kantkedjor (se figur 7). Dessa gravar påträffades på östra delen av impedimentet närmast åkern, men inom fornlämningens kända begränsning. Två kända gravar (203, 205) inne på gravfältet avtorvades delvis för att kunna ge svar på frågor kring gravfältets karaktär och tidsställning. Den ena (203) är rund, ca 8x10 m, och uppbyggd av mycket stora stenar både i kantkedja och stenpackning (se figur 4). Den andra (205) är firsidig, ca 4,5x5 m, har en välvd form och består av en jordfylld stenpackning omgärdad av en kantkedja med större stenar (se figur 8). Vid avtorvning och rensning på gravarna påträffades ett flertal föremål såsom ett bryne (grav 204, fynd 19:180/1), en större del av en löpare (malsten, fynd 206:308/1), en keramikskärva (grav 209, fynd 209:969/1) samt ett större stycke järnslag (grav 247; fynd 247:971/1). Slaggklumpen kan vara yngre då den låg på en grav som störts av senare tiders aktiviteter och där även tegel framkom yligt.

Figur 9. På södra delen av gravfältet, inom gravfältsbegränsningen, påträffades resterna efter ett litet hus med ofylld stensyllsgrund och spisröse. Här ses Peter Sillén mäta in husgrundens begränsning med GPS. Foto taget från öster.

Figur 10. Tre stolphål och änden på en ränna påträffades vid den förmodade norra gaveln till långhuset. Här syns de två centererade stolphålen (245 och 246). Foto taget från SSV.

På södra delen av gravfältet, inom gravfältsbegränsningen, påträffades resterna efter ett litet hus med ofylld stensyllsgrund och spisiröse (se figur 9). Detta är möjligen lämningarna efter ett torp. Stensyllsraderna i söder och öster är konstruerade av tätt lagda, obearbetade, rundade stenar, ca 0,3–0,5 m stora och 0,2–0,4 m höga. Stenarna ligger i ett skikt, enradigt och på längden. De norra och västra sidorna schaktades ej fram och husets utbredning är därför oklar. Den framtagna delen är ca 2x3 m stor. Ett spisiröse med sot, kol och tegelbitar påträffades i den nordvästra delen, ca 1x1 m stort. Husgrunden är skadad i den södra delen av en stor grustäkt.

Eftersom det fanns risk för att flatmarksgravar skulle finnas i åkermarken i närmast anslutning till gravfältet banades mycket stora ytor av för att därigenom undvika att den typen av lämningar missades, vilket skulle kunna ske vid vanlig sökschaktning med mindre öppna ytor. Vid avbaningen påträffades dock ingen fortsättning på gravfältet, men däremot en ny fornlämning i form av en boplats som täckte en yta av ca 25x50 m (N-S). Fornlämningen är inte avgränsad österut, eftersom detta låg utanför förundersökningsområdet, utan fortsätter ut i åkern i denna riktning. Ett antal härdar, stolphål samt rännor konstaterades. Flera tillhör eventuellt ett långhus i nordsydlig riktning, ca 38x12 m stort. Byggnaden utgjorde huvuddelen av alla framschaktade anläggningar i åkern och innehöll bland annat parställda, stenskodda stolphål, en härd samt sannolikt gavelstolpar i den norra änden av huset (se figur 10). Något som tolkas som väggrännor omgärdade husets södra kortända samt västra långsida (se figur 11). Två tydliga stolphålspar med en bockbredd på 4,2 m och ett bockavstånd på 1,8 m antydde att huset skulle ha en äldre datering, sannolikt bronsålder/

äldsta järnålder. Stolphål ”saknades” dock i schakten i husets södra del. Det är möjligt att sentida plöjning utplånat dessa anläggningar, men frånvaron av stolphål lämnar också utrymme för en annan tolkning, nämligen den att huset i stället går i östvästlig riktning och att stolphålsparen har en bockbredd på 1,8 m och ett bockavstånd på 4,2 m. Om så är fallet bör byggnaden (utifrån ovannämnda mått) snarare dateras till mellersta järnåldern, mer specifikt kanske folkvandringstid, och endast en liten del av den befinner sig inom exploateringsytan. ¹⁴C-dateringen av en härd på boplatsoområdet antyder att denna tolkning kan vara riktig (se diskussion under Daterande

Figur 11. Den förmodade väggrännan runt långhuset var tydlig. Här syns den del som har nummer 244. Foto taget från sydost.

analyser). Tolkningen innebär att den observerade rännan inte tillhör någon byggnad utan har haft någon annan funktion, kanske som hägnad, och att gavelstolparna i norr möjligen hör till ytterligare en byggnad. Endast ett (möjligt) föremål påträffades vid boplatsten och detta är en rundad, mycket slät sten (fynd 55:857/1), som låg intill stolphål 250 i husets norra del. Stenen bär inga spår av slipning eller andra förslitningar och kan därför vara naturlig, men med tanke på dess avvikande utseende är det dock möjligt att den placerats här avsiktligt och har haft ett syfte.

Figur 12. Här syns ett snitt i den östra stensträngsdelen i schakt 49, sett från norr. Fem större stenar är bortplockade och jord- och småstensfyllningen under dessa är urtagen. Den skålformade nedgrävningen (diket) under stenarna är ca 0,3 m djup.

Stensträngssystemet RAÄ 127:1 är än i dag till största delen synligt inom undersökningsområdet och den äldre karteringen stämmer väl överens med Arkeologikon-sults inmätningar i den östra delen, medan det skiljer sig något åt i norr och väster (se figur 20a–d). Den sydvästra delen av stensträngssystemet karterades ej då denna del låg utanför förundersökningsytan. De sammantagna stensträngsdelen omgärdar ett område med flera mindre impediment och ligger i huvudsak i gränslandet mellan nutida odlingsmark och skogsmark. I ett avsnitt i den nordöstligaste delen av undersökningsområdet fanns ingen registrering av stensträngen. Det var vid den okulära besiktningen omöjligt att se om det fanns en förlängning, men den påträffades dock vid schaktningen (schakt 1 & 2) och det kan nog förutsättas att stensträngssystemet är

komplett i norr, även om man inte kan följa det med blotta ögat. Stensträngen ansluter i den nordvästra delen till en bergknalle och efter ett mindre glapp, p.g.a. impedimentet, fortsätter den därefter en bit längre västerut i en smal skreva mellan två mindre höjder och därefter vidare söderut. Den västra stensträngsdelen ligger dock utanför det tänkta exploateringsområdet. I den södra änden av området, strax norr om gravfält RAÄ 17:1, påträffades ett par mindre stensträngsdelar i östvästlig riktning (i schakt 15 & 18) som inte tidigare varit kända. Den norra änden i schakt 15 avslutas vid en bergknalle. Den sydöstra delen av stensträngssystemet ser dock ut att vara försvunnen. Det är möjligt att hägnaden här har svängt av ut i nuvarande åkermark och att en del av de uppkastade odlingsstenarna i åkerkanten härrör från den förstörda anläggningen. Ett ca 2,5 m brett dike (235/236) som påträffades i ett par schakt (52 & 53) ute i åkern kan eventuellt vara en rest av stensträngssystemet då det vid snittning av den befintliga stensträngen (i schakt 49) konstaterades att stenpackningen låg i överdelen på ett dike (se figur 12). De undersökta och karterade delarna av stensträngssystemet visar att anläggningen är 2–4-radig, enskiktad och mellan 1–2 m bred (mest 1 m). De ingående stenarna är mestadels rundade och ca 0,2–0,8 m stora. Inslag av större block på ca 1–1,3 m och mindre stenar på 0,1–0,2 m finns. Det snitt som gjordes på ett ställe i den östra stensträngsdelen visar att stenpackningen (åtminstone i denna del) ligger på en jord- och småstensfylld, skålformad dikesnedgrävning med ett djup på ca 0,3 m och en bredd på ca 2 m.

Figur 13. Grav 232 var liten, flack och oval. Här syns den sydöstra delen av kantkedjan mycket tydligt medan den mer diffusa nordvästra delen bara anas. Foto taget från sydöst. Foto: Arkeologikon-sult.

Figur 14. Här syns schakt 30 där fem gravar påträffades vid förundersökningen – alla små, flacka, otydliga och med mycket lite sten. I gravarna markerad med metersticka framkom en yttlig bengömma (212) och i gravarna närmast i bild (211) var jorden märkbart mörkare, nästan svartgrå. Den tydligaste gravarna är den bakre högra runda anläggningen (210) med en tydlig kantkedja (se även figur 16). Foto taget från öst.

Inom exploateringsområdet innanför stensträngarna fanns inga synliga fornlämningar registrerade. I syfte att klarlägga huruvida det kunde finnas fornlämningar i området togs ett stort antal schakt upp på och kring tre små impediment. Det hela resulterade i ett antal nyupptäckta stensättningar av olika karaktär samt två blottade bengömmor i två gravar. Stensättningarna var alltifrån små oregelbundna stenpackningar till runda, flacka stensättningar och ett par stensättningar uppbyggda av stora stenblock. Gravarna lokaliserades, med ett undantag, till två olika höjder. Utöver gravarna påträffades endast ett par härdar och en liten skärvstenssamling i området.

På den nordligaste höjden togs 9 schakt (nr 29–30, 35–41) och här påträffades 9 mycket låga, små och oansenliga gravar som i många fall var svårtolkade: en oval (nr 232), 7 rundade (nr 210–212, 214, 227, 229–230) och 1 oregelbunden (nr 213). På två ställen låg mindre bengömmor (nr 212, 230) så ytligt att vi ansåg det nödvändigt att ta upp dem för att

Figur 15. Närbild på grav 210 med kantkedja och jordfyllning. Foto taget från väst.

de inte skulle förstöras. Den ovala gravarna var ca 0,75x1,2 m stor (NÖ-SV), ofylld och endast 0,15 m hög. Kantstenarna var ca 0,1–0,2 m stora, rundade och låg tätt. Innanför kantkedjan var gravarna utfylld med gråaktig siltig jord (se figur 13). Den oregelbundna gravarna (nr 213) var ca 1,1x1,6 m stor, men

storleken var mycket osäker p.g.a. stenpackningens utseende och det faktum att graven låg invid schaktkanten och eventuellt kunde fortsätta mot norr. De ingående stenarna var ca 0,15–0,45 m stora, rundade och det fanns en antydning till kantkedja med större stenar i utkanten. De runda stensättningarna var mellan 1,5–2,2 m stora och 0,15–0,2 m höga (se figur 14). De flesta av dem utgjordes av en kantkedja med siltig jordfyllning och enstaka stenar innanför (se figur 15). I två gravar (212, 230) påträffades mindre bengömmor med rena, brända ben utan kolinblandning mycket ytligt (fynd 212:426/1 och 230:617/1). Med utgångspunkt från det inre gravskicket och stensättningarnas utseende bör gravarna kunna dateras till äldre järnålder. Gravarna är koncentrerade till impedimentets övre partier och de schakt som drogs nedanför höjden var tomma.

Nästa lilla höjd söderut var utan gravindikation och utgjordes huvudsakligen av ren berghäll och naturliga block, men på nästa impediment åt söder framkom fyra runda gravar (nr 238–241) i fyra upptagna schakt (5, 9–10, 54) – även dessa koncentrerade till impedimentets högsta delar. Dessa gravar var dock huvudsakligen storblockiga och påminde mer om dem på det kända RAÄ 17:1, strax söder om. De två nordligaste stensättningarna (238 & 239) var mellan ca 2,8–6 m stora och 0,2–0,35 m höga, hade tydliga kantkedjor med rundade stenar i storleken 0,15–0,25 m samt en två- till treskiktad fyllning med mestadels rundade stenar i storleken 0,06–0,2 m (se figur 16). I de två gravarna (nr 240 & 241) på södra delen av höjden utnyttjades ett stort antal markfasta stenar i konstruktionen (se figur 17). Stensättningarna var mellan 2,5–6 m stora och 0,4–0,5 m höga

Figur 17. Vid ytrensning av grav 240 påträffades delar av ett silkärl samt ett bränt ben. Stensättningen utgörs av en del markfasta stenar samt halvstora och små stenar i en packning, flera av dem skärviga. Foto taget från norr.

Figur 16. Peter mäter in gravar 238 och 239. Den flacka grav 238, med sin tydliga kantkedja och småstenspackning, är den bakre av de två. Den högre grav 239 syns i kanten på schaktet närmast kameran och i bakgrunden ligger flera markfasta block. Foto taget från nordost.

och saknade kantkedjor. Stenar i storleken 0,1–0,4 m var lagda ovanpå och emellan de markfasta stenarna och blocken som var mellan 0,5–1,3 m stora. Ett litet inslag av skärviga stenar observerades vid båda anläggningarna. I en av gravarna (nr 240) påträffades keramikskärvor (fynd 240:726/1) och brända ben (fynd 240:727/1) vid ytrensning. På två av skärvorna kan man observera åtminstone sju genomgående hål, vilket visar att dessa utgjort ett silkärl, en kärlytp som kan dateras från yngre bronsålder till folkvandringstid (Eriksson 2002, s 5). Några av mynningsbitarna har en liten inåtlutande mynningsläpp. Bukskärvorna antyder att kärlet varit ganska stort, men då bottenbitar saknas och mynningsbitarna är små är storleken svår att uppskatta. På den allra nordligaste delen av höjden, där den rena berghällen dominerade, dokumenterades en ca 2,5x0,7–1,2 m stor långsmal konstruktion (nr 201) med både större och mindre stenar i storleken 0,15–0,75 m. Anläggningen är svårtolkad och troddes först vara en del av en förstörd stensträng. Gravarna på höjden indikerar dock att den snarare kan ha med dessa att göra – även om den inte ser ut som en gravkonstruktion (se figur 18). Med utgångspunkt från stensättningarnas utseende

Figur 18. Stenformationen 201, belägen på den nordligaste delen av den lilla höjden med gravar 238-241, är avlång och består av ett blandat stenmaterial. Foto taget från väst.

och förekomsten av skärvsten bör gravarna kunna dateras till äldre järnålder.

I de lägre partierna mellan gravimpedimenten var de flesta schakt utan andra indikationer än på stensträng. Ett par undantag fanns dock: en ensam rund härd (nr 202) påträffades i ett schakt (13) i svackan mellan det kända gravfältet 17:1 och impedimentet med de nyfunna storblockiga gravarna och i svackan norr om detta impediment framkom en skärvstenssamling (nr 255) samt en stor stensättning (nr 237). Den sannolikt runda stensättningen låg i en svag västsluttning, var uppskattningsvis ca 6 m i diameter (endast en del av ena kanten kunde schaktas fram) och 0,2 m hög, och utgjordes av en kantkedja med stenar i storleken 0,2–0,3 m och där innanför en fyllning av ca 0,1–0,45 m stora stenar (se figur 19). Området är i dagsläget mycket skogigt och svårgenomträngligt, men det är uppenbart att graven en gång, när terrängen varit mer öppen, exponerat mot väster. Det är mycket troligt att fler gravar kan finnas i sluttningen åt detta håll, men det låg utanför förundersökningsområdet och har därför inte utretts. I samma schakt som graven

och skärvstenarna påträffades ett lösfynd i form av en bottenbit till ett keramikkrärl (fynd 48:970/1).

För en noggrann beskrivning av samtliga gravar, schakt och anläggningar samt fynden hänvisas till tabellerna i bilagor 1–3.

Slutligen skall en kort sammanfattning av resultaten delges, utifrån de frågeställningar som ställts upp. Gravfältet (RAÄ 17:1) i sin helhet kan tidsmässigt förläggas till äldre järnålder, baserat på gravarnas utformning, förekomsten av skärvsten, fynd av silkrärl samt de små bengömmor som observerats och tillvaratagits vid förundersökningen på gravfältet. Detta innebär att man kan förvänta sig ett relativt litet ben- och fyndmaterial vid en totalundersökning och borttagning av gravarna. En eventuell slutundersökning av gravarna kan inte förväntas innebära några större överraskningar vare sig vad gäller konstruktion eller fyndsammansättning. Inom exploateringsområdet finns i dagsläget 14 observerade gravar, varav en (nr 237) ligger utanför planerad byggnadsyta (se figur 20a–d). Stensträngssystemet (RAÄ 127:1) kan endast ges en mycket bred datering, men det kan eventuellt höra samman med gravfältet och boplatsen då dess sträckning så väl ansluter till dessa. Vid en delundersökning och borttagning av berörda delar av stensträngen inför en exploatering av ytan kan man förvänta sig att finna en fortsättning på den observerade dikesnedgrävningen under stenpackningen, men i övrigt bör det inte innebära några större överraskningar. Ca 90 m av den östra stensträngsdelen uppskattas ligga i anslutning till de planerade husbyggnationerna och tillfartsvägen, men endast mindre delar av den be-

Figur 19. Grav 237 syntes inte innan sökschaktning, men påträffades under torven på två ställen i samma schakt. Formen på de delar som syntes tyder på att graven är rund och ca 6 m i diameter. Här syns den sydligaste delen med kantkedja. Foto taget från nordost.

rörs mer direkt där vägen skall ansluta till byggnaderna. Den nyupptäckta boplatsen är avgränsad åt väster men fortsätter med all sannolikhet utanför förundersökningsområdet mot öster. Huset antogs först gå i nordsydlig riktning och omfatta både väggränna, bockpar och gavelstolpar och gavs utifrån sin storlek en grov datering till bronsålder/äldsta järnålder. I efterhand har det dock visat sig att det är möjligt att huset i stället går i östvästlig riktning och har helt andra mått som tyder på en datering till mellersta järnålder/folkvandringstid – vilket också en ¹⁴C-datering på platsen indikerar (se nedan).

Den planerade tillfartsvägen i kanten på åkermarken kommer att beröra den västra delen av denna boplats. Vid en delundersökning och borttagning av berörda delar av boplatsen inför en exploatering av ytan kan man förvänta sig ett ökande antal liknande boplatslämningar i form av t.ex. stolphål, härdar, gropar och rännor, dock utan några större fyndmängder eller komplicerade konstruktioner. Den sammanlagda yta som tagits upp i stora schakt i åkermarken innebär att en stor del av de anläggningar som befinner sig inom exploateringsområdet redan är registrerade.

Daterande analyser

Kolprover togs i de anläggningar där lämpligt material påträffades, företrädesvis boplatsanläggningar och tre av dessa har analyserats avseende ¹⁴C-dateringar på Ångströmlaboratoriet i Uppsala (se bilaga 5). De blottade gravgömmorna (212, 230) utgjordes av rena, brända ben och här kunde dessvärre inget kolprov för datering tas, varför gravarnas tidsställning baseras på det inre gravskicket, förekomsten av skärvsten och silkärl samt anläggningarnas utformning. En härd (202) som påträffades och grävdes ut inom gravfältområdet har enligt kalibrerat 2 sigma ¹⁴C-daterats till 340–540 AD (¹⁴C ålder 1630±30 BP), d.v.s. sen romersk järnålder/folkvandringstid. Detta stämmer väl med gravarnas förmodade ålder utifrån yttre och inre gravskick samt de föremål som framkommit. Ytterligare två härdar (219 och 243), men dessa belägna på den nyfunna boplatsen ute i åkern, daterades. Tyvärr omfattar dateringarna inte härdresten (226) som tolkas tillhöra långhuset, då materialet från denna nästan uteslutande bestod av en sotig lins i den naturliga leran och något kol ej gick att plocka upp. Likaså var de stolphål som initialt fördes till huset utan kolindikation i ytan samt i fyllningen i det stolphål som snittades (222) och har därför ej daterats. De analyserade proverna kommer

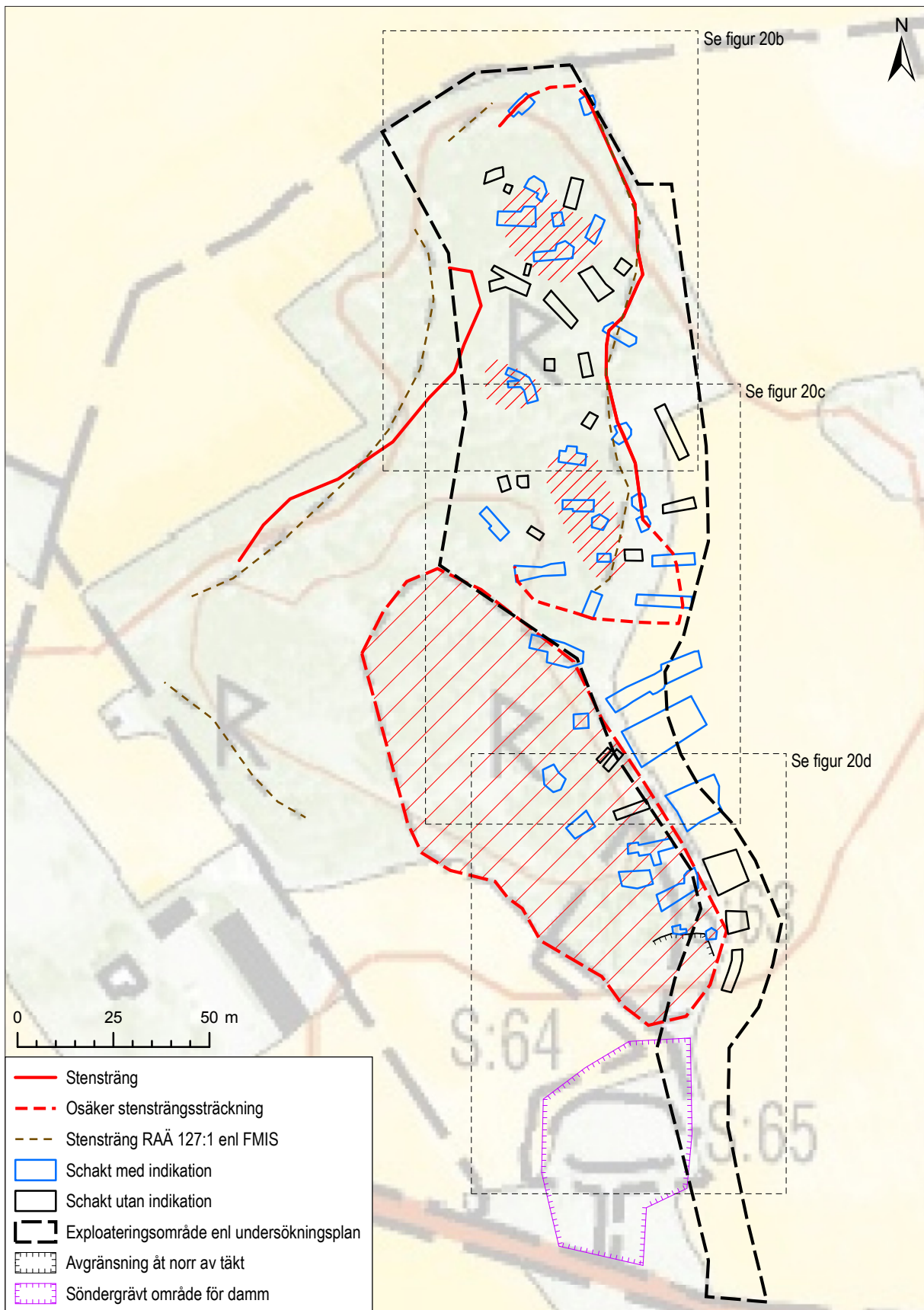
från två härdar strax utanför respektive i kanten på det förmodade långhuset. Härdarna härrör från två helt skilda perioder: den ena (219) har enligt kalibrerat 2 sigma ¹⁴C-daterats till 130–350 AD (¹⁴C ålder 1773±30 BP), d.v.s. romersk järnålder och den andra härden (243) har enligt kalibrerat 2 sigma ¹⁴C-daterats till 2290–2030 AD (¹⁴C ålder 3755±35 BP), d.v.s. neolitikum. Den yngre boplatshärdens och gravfältets dateringar stämmer relativt väl överens och indikerar att de hör samman i både tid och rum. Sannolikt kan det treskeppiga huset föras till samma tidsperiod och byggnaden bör därför snarare ha stått i östvästlig riktning för att storleksmässigt passa in i tiden (se resonemang angående husstorlek ovan under resultat). Detta innebär dock att väggrännan och de tre gavelstolphålen i norr inte kan föras till långhuset och bör ha andra tolkningar. Sannolikt är stolphålen rester efter ytterligare en byggnad och rännan kan vara någon form av hägnadsmarkering. Den äldre härddateringen till neolitikum visar dock att människor rört sig på platsen under mycket lång tid och det kan inte uteslutas att fler lämningar från denna period kan komma att påträffas vid en eventuell undersökning av ytan.

Utvärdering

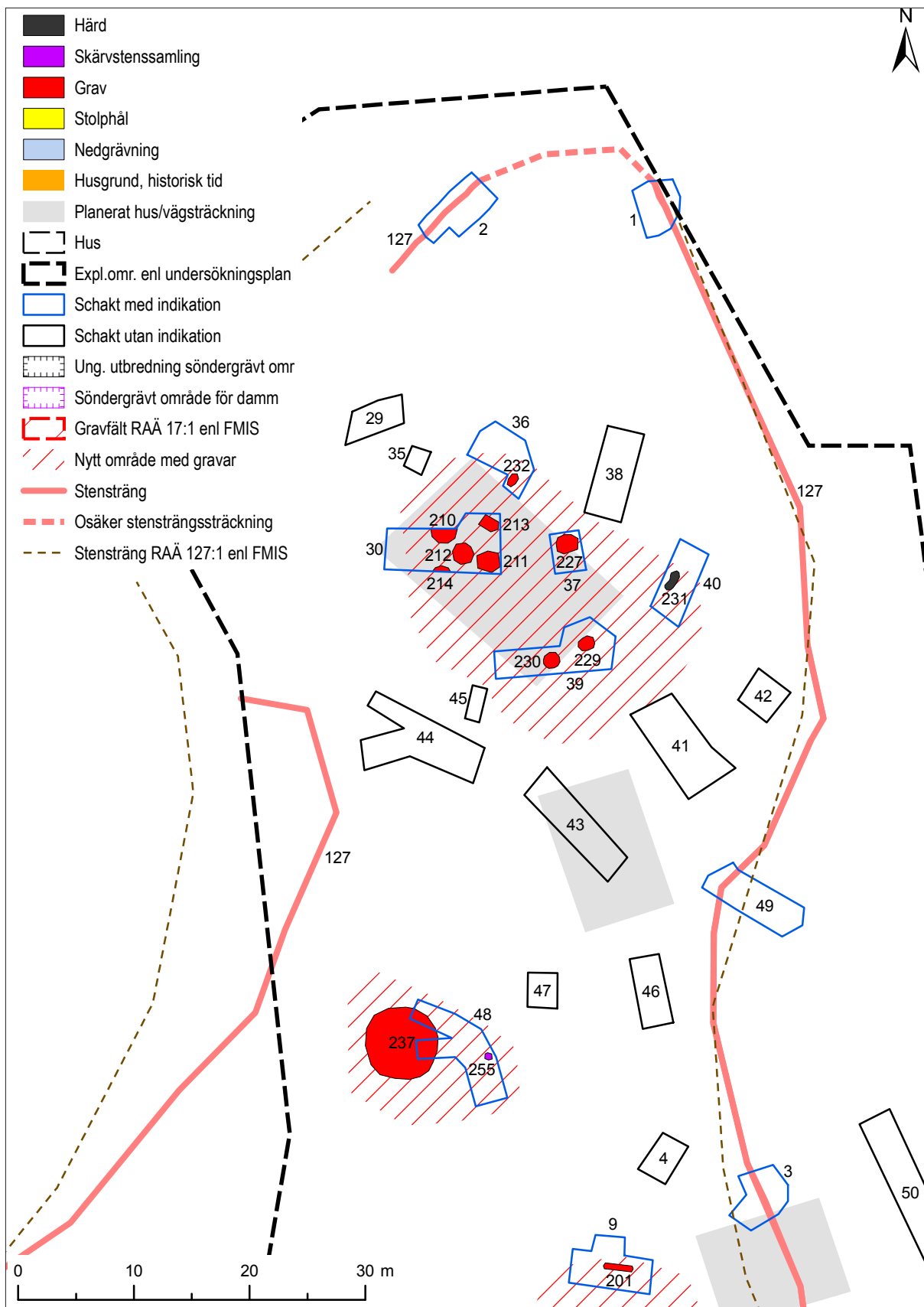
Fältarbetet inkluderade kartering av delar av stensträngssystemet, snittning av en stensträngsdel, avtorvning och dokumentation av två kända gravar samt sökschaktning inom förundersökningsytans övriga delar för att finna eventuella okända fornlämningar. I de fall nya anläggningar påträffades rensades, mättes, fotades och beskrevs dessa. Den sydöstra delen av området i åkermarken prioriterades genom att större ytor banades av, då det fanns risk för att sönderplöjda gravar och flatmarksgravar skulle kunna påträffas. Det fanns inget behov av att ändra metod under arbetets gång, men däremot gjordes vissa mindre omprioriteringar p.g.a. de nya fornlämningar som påträffades. Enligt förundersökningsplanen skulle den norra delen av området, innanför stensträngarna, undersökas med glest lagda schakt för att se om några förhistoriska lämningar fanns på ytan. Då ett flertal gravar framkom stod det klart att ett större antal schakt än planerat skulle behöva tas upp

för att kunna avgränsa och karaktärisera dessa lämningar på ett tillfredställande sätt. Vid samtal och okulär besiktning i fält tillsammans med beställare och arkitekt framkom att den planerade tillfartsvägen på södra delen av fastigheten enligt exploateringsplanen skulle gå över en yta som i dagsläget är helt söndergrävd av ett gammalt dammbygge samt grustäkt. Av denna anledning ansågs det ej motiverat att förundersöka denna del, såsom undersökningsplanen indikerade.

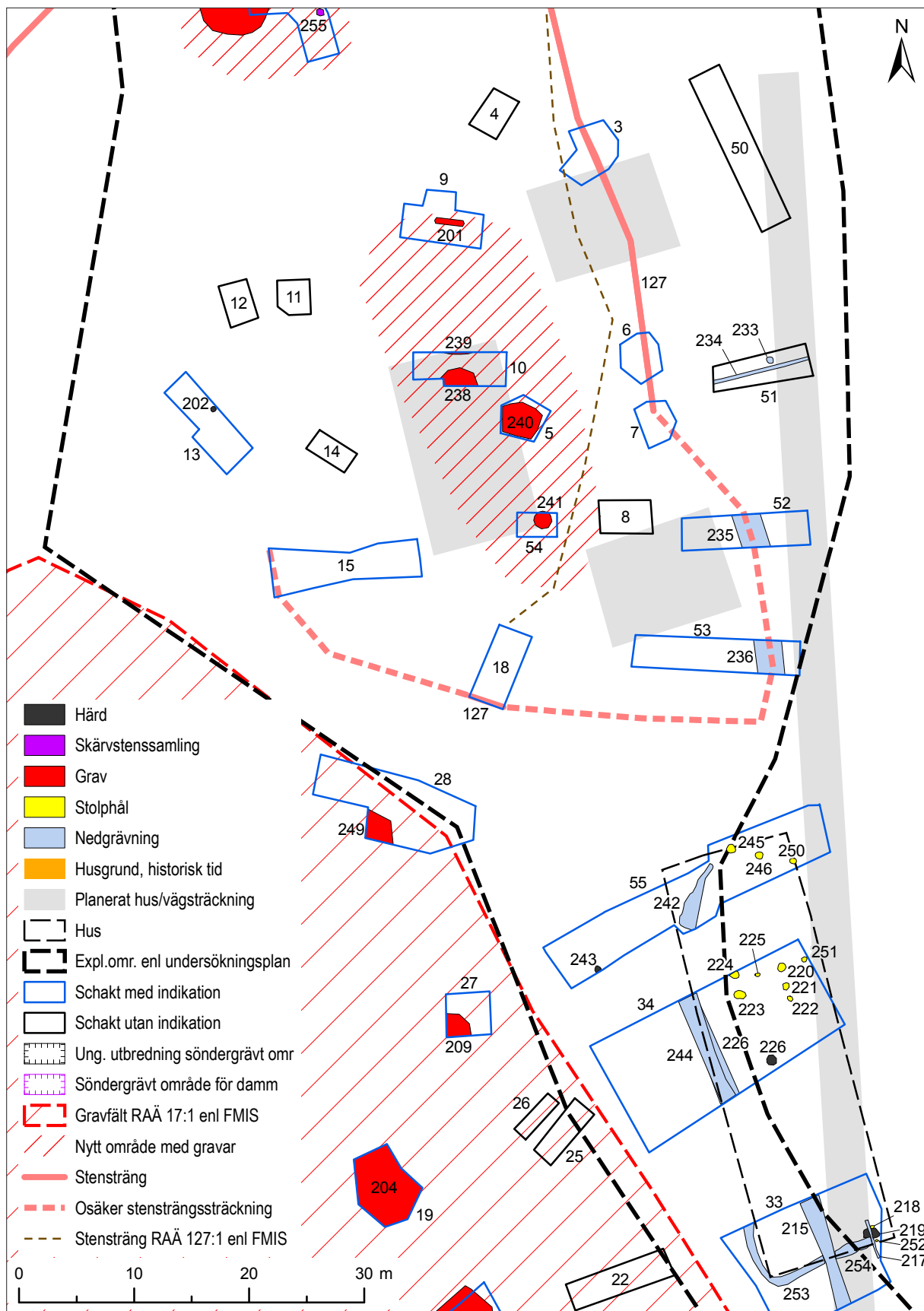
De aktuella frågeställningarna rörde, i enlighet med länsstyrelsens förfrågningsunderlag, fornlämningarnas karaktär, tidsställning, omfattning, sammansättning och komplexitet. Dessa kunde besvaras utifrån förundersökningens resultat och kan ligga till grund för ett eventuellt beslut om en särskild undersökning av fornlämningen. Länsstyrelsen i Östergötlands län fattar beslut om eventuella antikvariska åtgärder.

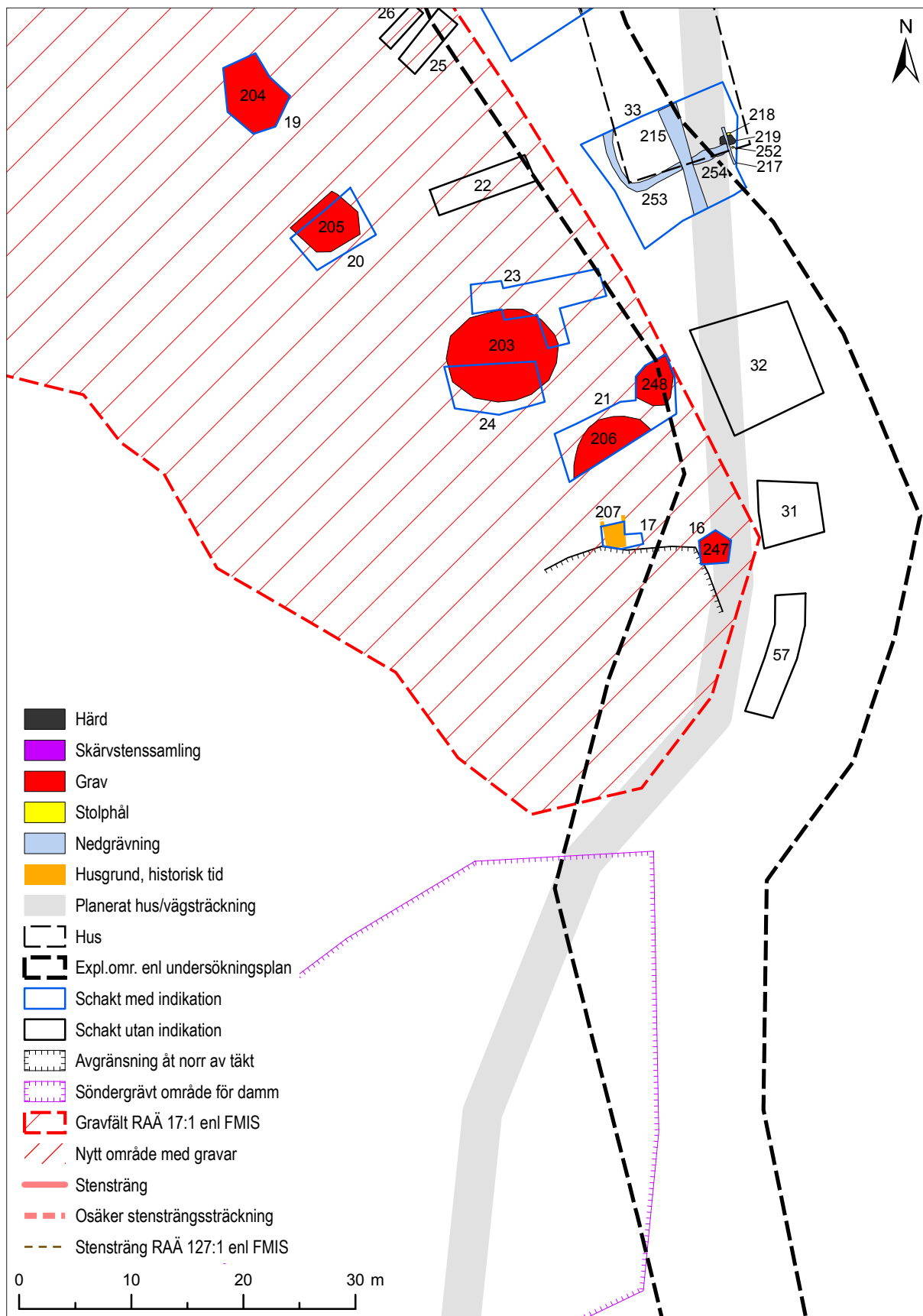
Figur 20a. Översiktlig schaktplan över förundersökningsytan på fastigheten Styrstad 7:40. Här återges de planerade husen, planerad tillfartsväg, fastighetsgränser, karterade gravar och stensträngsdelar, schakt, nyfunna fornlämningar samt nuvarande fornlämningsgränser. Som bakgrund används Fastighetskartan. För mer detaljerad återgivning se figur 20b–d. Skala 1:1 500.

Figur 20b. Schaktplan över den nordligaste delen av förundersökningsytan på fastigheten Styrstad 7:40. Här återges de planerade husen, karterade gravar och stensträngdelar, schakt samt nyfunna fornlämningar. Skala 1:500.

Figur 20c. Schaktplan över den mellersta delen av förundersökningsytan på fastigheten Styrstad 7:40. Här återges de planerade husen, planerad tillfartsväg, karterade gravar och stensträngsdelar, schakt, nyfunna fornlämningar samt nuvarande fornlämningsgränser. Skala 1:500.

Figur 20d. Schaktplan över förundersökningsytan på fastigheten Styrstad 7:40. Här återges de planerade husen, planerad tillfartsväg, kartade gravar, schakt, nyfunna fornlämningsgränser samt nuvarande fornlämningsgränser. Skala 1:500.

Referenser

Arkiv och register

Fornminnesregistret (FMIS)
Lösfyndningsregistret, Statens historiska museer (SHM)

Kartor

Topografiska kartan, blad 8G NO
Fastighetskartan

Litteratur

ERIKSSON, T. 2002. *En specialregistrering av keramik. Arkeologisk undersökning. Brottbärga 6:3, Skerike sn, Västmanland*. SAU rapport 2002:7K.

FERNHOLM, R. 1984. *Ett järnåldersgravfält vid Tornby i Styrstad*. Rapport UV 1984:37.

Tekniska och administrativa uppgifter

Arkeologikonsts projektnummer:	2009:2313
Länsstyrelsens diarienummer:	431-10996-09
Uppdragsgivare:	Håkan Hagberg, Tornby gård, 605 92 Norrköping
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Utförandetid, fältarbete:	4–18 september 2009
Län:	Östergötland
Landskap:	Östergötland
Kommun:	Norrköping
Socken:	Styrstad
Fastighet:	Styrstad 7:40
Fastighetskartans blad:	8G8f NÖ
Koordinatsystem:	RT 90 2,5 gon V
Höjdsystem:	RH 00
Projektledare:	Cecilia Lindblom
Fältarkeologer:	Peter Sillén & Cecilia Lindblom
Rapportansvarig:	Cecilia Lindblom
Kartor & layout:	Samuel Björklund
Kvalitetssäkring:	Anna Hed Jakobsson
Underkonsulter:	Ångströmlaboratoriet, avd. för jonfysik, ¹⁴ C-lab, Uppsala universitet. Thomas Bartholin, Hamburg, Tyskland
Fynd:	10 fyndposter tillvaratogs och är inlämnade för fyndfördelning till Statens Historiska Museum

Bilaga 1. Schaktförteckning

Schakt	Djup (m)	Storlek (m)	Anläggning i schakt	Beskrivning	Undergrund
1	0,1-0,2	4,5x4	RAÄ 127:1	Större delen av schaktet upptas av stensträngen RAÄ 127:1. Mycket rötter och sly.	Ljusbeige sandig silt
2	0,1-0,2	6x3-3,5	RAÄ 127:1	Större delen av schaktet upptas av stensträngen RAÄ 127:1.	Ljusbeige sandig silt
3	0,1-0,2	5,6x4,4	RAÄ 127:1	Större delen av schaktet upptas av stensträngen RAÄ 127:1. En del odlingssten uppkastat.	Ljusbeige sandig silt
4	0,2-0,3	3,5x2,5	-	Utan indikation	Berghäll i södra hörnet; ljusbeige sandig silt med enstaka stenar
5	0,1	4x4	Grav 240	Större delen av schaktet upptas av grav 240.	Ljusbeige sandig silt
6	0,1-0,2	4x4	RAÄ 127:1	Större delen av schaktet upptas av stensträngen RAÄ 127:1.	Ljusbeige sandig silt med enstaka stenar
7	0,1-0,2	4x3	RAÄ 127:1	Odlingssten och markfasta stenar men också sannolikt den södra änden på stensträngens östliga utlöpare.	Ljusbeige sandig silt
8	0,1	4,5x3	-	Ett fåtal stenar i storleken 0,1-0,5, dock naturliga	Ljusbeige sandig silt med enstaka stenar
9	0,05-0,1	7,5x5	Stenkonstruktion 201	Det nordligaste schaktet på en liten höjd med gravar; upptas till stor del av ren berghäll	Berghäll i norr samt ljusbeige sandig silt
10	0,2-0,25	8x2,5-3	Gravar 238 och 239	Ett par markfasta block i anslutning till grav 239:s västra sida	Ljusbeige sandig silt
11	0,15-0,3	3x3	-	Nedanförläggna på gravhöjd. Häll längs den östra kanten av schaktet; enstaka markfasta stenar.	Berghäll i öst samt ljusbeige sandig silt
12	0,05-0,1	4x2,5	Sentida grop	Mitt i schaktet påträffades en grop med fynd av järmslag samt flintgods.	Ljusbeige sandig silt med enstaka mindre stenar samt två stora markfasta
13	0,05-0,2	9x2,5-3	Härd 202	Härden framkom i den nordöstra delen.	Berghäll o nordvästra delen; ljusbeige sandig silt med enstaka stenar
14	0,1-0,15	4,5x2	-	Utan indikation	Ljusbeige sandig silt med enstaka stenar
15	0,1-0,2	13x2-5	Eventuellt RAÄ 127:1	Stenar samlade närmast berget i väst tolkas som en del av stensträngssystemet som avslutas invid bergväggen	Ljusbeige sandig silt med enstaka stenar
16	0,15-0,25	3x3	Grav 247	Grav 247 upptar hela schaktet. En del uppslängd odlingssten samt skräp i form av tegel och slagg (kan vara äldre) ovanpå stenpackningen. Antydning till kantkedja i nordöst; i övrigt stora störningar.	-
17	0,1-0,15	3x4	Historisk husgrund 207 och spisiröse 208	Sentida grustäkt i kant på schaktet i söder. Husgrunden upptar hela schaktet och endast de södra och östra väggarna framtagna.	Ljusbeige sandig silt
18	0,1-0,2	7x3	RAÄ 127:1	I södra änden på schaktet påträffades en rest av stensträngssystemet vilket såg ut att fortsätta utanför schaktet mot norr.	Ljusbeige sandig silt
19	0,1-0,15	6x5	Grav 204	Grav 204 upptar hela schaktet. En del skräp såsom tegel påträffades ytligt, men också ett bryne av äldre modell. Mindre stenpackning från grav i hela schaktet.	-
20	0,1-0,25	6,6x4,6	Grav 205	Grav 205 upptar nästan hela schaktet. Kantkedjan framskaktad i Södra halvan.	Ljusbeige sandig silt
21	0,1-0,15	11x3-5	Grav 206 och 248	Odlingssten närmast åker i öst. Grav 248 störd av odlingsdike längst i öst.	Ljusbeige sandig silt
22	0,1-0,15	9x2	-	Odlingssten närmast åkern i öst. Ett par större markfasta stenar i schaktet.	Ljusbeige sandig silt med enstaka stenar
23	0,05-0,2	13,5x1,5-2,5	Grav 203	Ett flertal markfasta stenar i schaktet. Skärven observerades i schaktets mittled.	Ljusbeige sandig silt med enstaka stenar
24	0,1-0,15	6x5	Grav 203	Grav 203:s södra del.	Ljusbeige sandig silt med enstaka stenar

Bilaga 1. Schaktförteckning, forts.

Schakt	Djup (m)	Storlek (m)	Anläggning i schakt	Beskrivning	Undergrund
25	0,1-0,15	6x2	-	I västligaste kanten på schaktet syntes tre rundade stenar som kan vara kanten på en grav. Maskinen kunde ej ta sig upp på detta ställe för att kontrollera detta.	Ljusbeige sandig silt
26	0,1-0,15	4,5x1,2	-	Stort markfast block i västra delen och mindre stenar (naturliga) runt om.	Ljusbeige sandig silt med enstaka stenar
27	0,1-0,15	4x4	Grav (?) 209	Trolig grav (209) påträffades i schaktets västra del. Förhistorisk keramik påträffad bland stenarna.	Ljusbeige sandig silt
28	0,1-0,2	18x4-5	Grav (?) 249	Trolig grav (249) påträffades i västra delen av schaktet.	Hällmark i nordväst; ljusbeige sandig silt och småstenig morän
29	0,05-0,1	5x2,5	-	Utan indikation	Ren berghäll och spruckna naturliga stenar och block
30	0,1-0,25	10x3,5-5	Grav 210-214	Moränbacke med flera mindre gravar. Lätt sluttande mot väst.	Brungrå silt med sand-, grus- och småstensinslag.
31	0,3-0,45	6x5,5	-	Utan indikation	Sandig gulbeige morän
32	0,3-0,55	10x9	-	Utan indikation	Sandig gulbeige morän
33	0,2-0,3	14x11	Ränna 253, dike 215, härd 219, stolphål 218 och 252, ränna 217	Boplatsindikation	Morän närmast gravfältet i väst, sedan lera
34	0,2-0,3	20,5x10	Ränna 244, härd 226, stolphål 220-225 samt 251	Boplatsindikation	Morän närmast gravfältet i väst, sedan lera
35	0,1-0,15	2x1,5	-	Utan indikation. På norra gravfältshöjden.	Sandig morän med många markfasta block och stenar
36	0,15	6x4	Grav 232	På norra gravfältshöjden.	Sandig morän med markfasta block och stenar
37	0,1-0,15	3,5x2,5	Grav 227	På norra gravfältshöjden.	Brungrå silt med sand
38	0,05-0,35	8x3	-	Utan indikation. I slänten vid norra gravfältshöjden.	Brungrå silt med sand. Markfasta block längst ner i backen i öst.
39	0,1-0,2	10x2-4,5	Grav 229 och 230	På norra gravfältshöjden.	Brungrå silt med sand och ett fåtal stenar
40	0,1-0,15	7x3	Härd 231	I slänten vid norra gravfältshöjden.	Brungrå silt med sand. Markfasta block längst ner i backen i öst.
41	0,05-0,1	9x4-5	-	På norra gravfältshöjden.	Brungrå silt med sand och ett fåtal stenar
42	0,05-0,1	3,5x3,3	-	Utan indikation	Silt med enstaka naturliga stenar
43	0,1-0,2	10x2,5-3	-	Utan indikation	Silt med enstaka naturliga stenar
44	0,1-0,3	11x1,2-3,5	-	Utan indikation	Fin sand med en markfast sten
45	0,2-0,3	3x1,2	-	Utan indikation	Siltig lera. Stenfritt.
46	0,05-0,15	6x2,5	-	Utan indikation	Silt med en markfast sten
47	0,05-0,1	3x2,5	-	Utan indikation. Schakt på mindre höjd med ren håll och stora block som sträcker sig ända fram till RAÄ 127 i väst.	Berghäll direkt under torv och humuslager.
48	0,1-0,2	14x1,7-6,5	Grav 237 och skärvstenssamling 255	Grav i västsluttande mark i svacka mellan gravfältskullar.	Silt
49	0,1-0,2	9x2,5-3	RAÄ 127:1	Sektion i stensträng gjordes i detta schakt.	Siltig sand med ett fåtal stenar
50	0,2-0,3	14,5x3	-	Utan indikation	Lera med markfasta stenar och moränstråk
51	0,3-0,45	8,8x3	Grop 233 och dike 234	Boplatsindikation	Lera med moränstråk

Bilaga 1. Schaktförteckning, forts.

Schakt	Djup (m)	Storlek (m)	Anläggning i schakt	Beskrivning	Undergrund
52	0,3-0,4	11x3	Dike 235	Diket kan eventuellt vara nedgrävning under förstört stensträngsavsnitt.	Siltig lera med några markfasta stenar
53	0,3-0,35	14,5x3	Dike 236	Diket kan eventuellt vara nedgrävning under förstört stensträngsavsnitt.	Siltig lera med några markfasta stenar
54	0,05-0,1	3,5x2	Grav 241	Större delen av schaktet upptas av grav 241	Silt
55	0,3-0,4	25x4-5	Ränna 242, hård 243, stolphål 245, 246, 250.	Boplatsindikation	Lera och morän
57	0,2-0,35	11,2x3	-	Utan indikation	Lera med steninslag

Bilaga 2. Anläggningsförteckning

Nr	Typ	Storlek (m)	Beskrivning
202	Härd	ca 0,5x0,45	Rund härd i nedgrävning intill markfast sten (väster). Snittad vid förundersökningen. Lucker fyllning består av gråsvart silt med ett par mindre stenar, skärvstenar, mycket kol i ytan samt lite sot. Skålformad, tydlig nedgrävning med ganska plan botten, ca 0,15 m djup.
203	Stensättning	ca 9,5x9	Rund stensättning belägen på det kända gravfältet (17:1), ca 0,3-0,5 m hög. Stora glest lagda stenar i storleken 0,2-0,7 m, mest rundade. Antydning till två kantkedjor; den yttersta och tydligaste består av stenar i storleken 0,8-1,0 m som ligger med ett avstånd av ca 0,25-0,8 m från varandra. Ingen småstenig packning synlig vid avtorvning. Ca 1x2 m stor och 0,25 m djup försänkning/grop i centrala delen, dock störd av träd. Graven bevuxen med tall, rönn och buskar.
204	Stensättning	?	Sannolikt en stor flack stensättning belägen på det kända gravfältet (17:1), ca 0,2 m hög. Avtorvad i syfte att ta reda på mer om karaktären på gravarna på RAÅ 17:1. Utgörs av småstenspackning med blandat rundade och skärviga stenar (ca 0,1-0,4 m stora) i ett humöst lager silt. Ytterdelarna ej framschaktade p.g.a gravens storlek och svårigheter att ta sig fram med maskin. Fynd av sandstensbryne och tegelfragment ytligt.
205	Stensättning	ca 5x4,5	Fyr-sidig grav med kantkedja och välvd småstensfyllning med humös silt, ca 0,3 m hög. Belägen på det kända gravfältet (17:1). De nordöstra och sydöstra hörnen verkar sakna kantkedja och är sannolikt störda. Större sten, ca 0,6x0,7x0,4 m, markerar det sydvästra hörnet. Kantkedjestenar relativt kantiga och ca 0,3x0,5 m stora; lagda på längden och med flataste sida uppåt. Flerskiktad fyllning med stenar i storleken 0,1-0,3 m, antydning till större stenar under de små. Mestadels rundade.
206	Stensättning	ca 7-8 m	Rund/ad flack stensättning med tydlig kantkedja, ca 0,2 m hög. Belägen på det kända gravfältet (17:1). Skadad i östligaste delen. Kantkedjan består av väl utvalda röda stenar i storleken 0,2-0,3 m, lagda på längden. Fyllning innanför utgörs av en småstenspackning med stenar i storleken 0,1-0,2 m.
207	Historisk husgrund	ca 2,6x2 (konstaterat)	Husgrund med spisröse (208). Endast den södra delen avtorvad, övriga delar kan ej ses vid okulär besiktning, varvid husets storlek är osäker. Belägen på det kända gravfältet (17:1). Yttre stensyll i söder och öster utgörs av obearbetade, rundade stenar i storleken 0,3-0,5 m med en jämn höjd på ca 0,2-0,4 m, anpassade efter markytan. Stenarna ligger på längden, tätt, enradigt och i ett skikt. Ofylld grund som definitivt fortsätter mot norr och kanske lite mot väster.
208	Spisröse	ca 1x1	Spisröse tillhörande husgrund (207). Innehåller mycket sot och fragment av tegelstenar som utgjort själva konstruktionen. Enstaka mindre rundade stenar i södra änden kan ha ingått i spisröset som i övrigt mycket lite är kvar av.
209	Stensättning?	ca 2 m	Möjlig grav, ca 0,2 m hög. Rundad stenpackning, dock mycket glest med stenar, därav osäkerheten. Begränsad av stenar i storleken 0,2-0,3 m i norr och väster. I öster endast små rundade stenar i storleken 0,1-0,15 m. Centralt ligger små kantiga och rundade stenar, 0,1-0,15 m stora. Södra delen ej framschaktad p.g.a terrängens beskaffenhet. Fynd av förhistorisk keramik gjordes i västra delen mellan stenar i packningen.
210	Stensättning	ca 3	Rund, flack grav med kantkedja och jordfyllning, ca 0,15-0,2 m hög. Kantkedjan är ställvis tät och utgörs av rundade stenar i storleken 0,1-0,25 m. Fyllning innanför består av silt.
211	Stensättning	ca 2,3x2	Rundad, flack stensättning med kantkedja, ca 0,2 m hög. Stenarna i kantkedjan ligger glest och utgörs av rundade stenar i storleken 0,15-0,25 m som ligger på ett avstånd av ca 0,1-1 m från varandra (saknas sten?). En samling med mindre stenar i storleken 0,1-0,25 m, både rundade och kantiga, ligger samlade i mitten. En av dem utmärker sig genom att vara mycket slät och oval. Stubbe mitt i graven med mörk jord omkring. Jordfyllning utgörs av brun silt med grusinslag.
212	Stensättning	ca 2	Rund, flack och otydlig grav med gles kantkedja, ca 0,15 m hög. Liten bende-position utan föremål påträffades vid ytrensning i gravens centrala del och förtydligar tolkningen. Benen låg över ett ca 0,15 m stort område och ca 0,2 m djupt. Nedgrävningskant, harts och dylikt kunde ej observeras. Kantkedjan utgörs av stenar i storleken 0,15-0,28 m, mestadels rundade, som ligger på ett avstånd av ca 0,05-1 m (saknas sten?). Innanför kantkedjan finns en brungrå siltig fyllning med grusinslag samt enstaka stenar (0,1-0,2 m). Stubbe står centralt.
213	Stensättning?	ca 2x1	Möjlig grav, ca 0,2 m hög. Stenar i storleken 0,15-0,45 m samlade i ovalt rektangulär form, anläggningen kan dock fortsätta in under schaktkanten i norr och vara större. De flesta stenar är rundade men enstaka kantiga finns. De yttersta stenarna är störst (0,3-0,45) och kan utgöra en mycket ful kantkedja. Fyllningen består mestadels av siltig jord.
214	Stensättning?	ca 1,5	Rund, flack, sannolikt stensättning med kantkedja, ca 0,15 m hög. Kantkedjan utgörs av stenar i storleken 0,1-0,25 m på ett avstånd av 0,05-0,2 m från varandra, men den är ojämn och av ett heterogent material. Sex stenar synliga, sedan fortsätter graven utanför schaktet i söder. Jordfyllning innanför stenarna.
215	Sentida dike	ca 10x1 (framtaget)	Troligen sentida dike som går tvärs genom schakt 33 ute i åkern. Skär äldre anläggningar. Tegel funnet ytligt.
216	UTGÅR	-	-
217	Ränna	ca 3,5x0,3 m (framtaget)	Smal ränna, ca 0,06 m djup vid snittning, som går i nordsydlig riktning genom schakt 33 och i linje med huset. Norra delen sannolikt bortschaktad då schaktet är något sjupare här och rännan är tunn. Skålformat snitt, kompakt fyllning. Skär härd 219 samt dike 254. Hör sannolikt ihop med huset.

Bilaga 2. Anläggningsförteckning, forts.

Nr	Typ	Storlek (m)	Beskrivning
218	Stolphål	ca 0,4x0,3	Stolphål sannolikt tillhörande hård 219 och i par med stolphål 252. Oval form. Tydligt och med mindre sten i fyllningen, dock ingen stenskoning. Lera med lite sten, grus och sand.
219	Hård	ca 1,4x0,8-0,85	Rektangulär/oval hård med två stolphål (218, 252) på var sida. Skuren av ränna 217. Mycket kolstänk i ytan samt stenar i storleken 0,05-0,1 m. Svartbrun lerig fyllning med inslag av silt, sten, grus och kol.
220	Stolphål	ca 0,8	Stenskott stolphål som sannolikt varit takbärande i ett långhus. Kompakt lera med inslag av sand och silt.
221	Stolphål	ca 0,6	Stenskott stolphål som sannolikt varit takbärande i ett långhus. Kompakt lera med inslag av sand och silt.
222	Stolphål	ca 0,5x0,4	Stenskott stolphål som sannolikt varit takbärande i ett långhus. Kompakt lera med inslag av sand och silt. Snittad vid förundersökningen, visade sig då vara endast ca 0,05 m djup och skålformad med en stenskoning bestående av två stenar i storleken 0,13-0,23 m.
223	Stolphål	ca 1,1x0,7	Stenskott stolphål som sannolikt varit takbärande i ett långhus. Kompakt lerig silt. Ca sju kilstenar synliga i storleken 0,1-0,3 m. Möjlig förklarar anläggningens storlek och form av en omstolpning.
224	Stolphål	ca 0,9	Stenskott stolphål som sannolikt varit takbärande i ett långhus. Kompakt lera med inslag av sand och silt.
225	Stolphål	ca 0,45x0,33	Stolphål utan stenskoning. Kompakt lera med sand och siltinslag. Ligger ganska centrerat mellan de takbärande stolparna i långhuset.
226	Hård	ca 0,95	Mycket tunn hårdrest med mycket små stänk av kol. Kompakt lera med inslag av sand och silt. Ligger centrerat i långhuset och har sannolikt hört till detta.
227	Stensättning	ca 2	Rund, flack grav med kantkedja på den norra halvan och jordfyllning, ca 0,15 m hög. Kantkedjan är gles (avstånd ca 0,2-0,25 m) och utgörs av mestadels rundade stenar i storleken 0,1-0,3 m. Fyllning innanför består av svartgrå sotig silt, troligen från brandlager. Större troligen markfast block (0,6x0,55 m) står centralt som en mittmarkering.
228	UTGÅR	-	-
229	Stensättning	ca 1,65x1,25	Oregelbunden grav, ca 0,15-0,2 m hög. Stenar i storleken 0,15-0,4 m ligger samlade i ett skikt och med gråbrun, lite sotig silt emellan. Heterogent stenmaterial, mest kantiga. Antydning till kantkedja i.o.m att de flesta stenar ligger i utkanten med jord innanför.
230	Stensättning	ca 1x0,8	Oregelbunden grav, ca 0,15-0,2 m hög. Ett femtontal rundade och kantiga stenar i storleken 0,1-0,2 m ligger ytligt och koncentrerat. En benkoncentration påträffades i västra delen av packningen och strax utanför. Graven är inte utgrävd och skulle kunna vara en stensatt grop.
231	Hård	ca 1,8x0,8	Hård i slänten nordöst och gravarna på den nordligaste gravfältshöjden. Oval form, som kan bero på att den dragits ut ner i backen. Ej så mycket sten, men sot och kol. Hör sannolikt ihop med gravfältaktiviteter. Ligger ca 0,3 m sydost om markfast block utanför schaktet. Lucker sand med inslag av sten, grus, silt, kol och sot.
232	Stensättning	ca 1,9x1	Liten oval stensättning i NO-Sv-lig riktning, ca 0,15 m hög. Den nordvästra delen mer otydlig och stenar saknas - detta kan betyda att graven fortsätter åt nordväst och är större. Mycket tydlig kantkedja i övriga delar, som utgörs av rundade stenar i storleken 0,1-0,22 m, tätt liggande. Siltig gråbrun jordfyll innanför med inslag av sand och småsten. Stor markfast sten i sydvästra änden, ca 0,6x0,6 m stor.
233	Grop/stolphål	ca 0,6x0,55	Grop eller stolphål med brungrå, kompakt lerig silt. Inga stenar i ytan.
234	Dike	ca 8,5x0,35 (framtaget)	Dike som går genom hela schakt 51. Tolkas som eventuellt dike mellan åkertegar.
235	Dike	ca 3x2,4 (framtaget)	Dike som går genom hela schakt 52. Tolkas som eventuell nedgrävning under bortgrävd stensträng ute i åkern (jmf med negrävningen under befintlig stensträng i schakt 49.) Sannolikt samma som dike 236.
236	Dike	ca 3x2,35 (framtaget)	Dike som går genom hela schakt 53. Tolkas som eventuell nedgrävning under bortgrävd stensträng ute i åkern (jmf med negrävningen under befintlig stensträng i schakt 49.) Sannolikt samma som dike 235. Kompakt, mager, siltig, sandfyllning med mest sten. Stenar i storleken 0,03-0,15 m samt en större, ca 0,3 m.
237	Stensättning	ca 6	Stor, sannolikt rund stensättning som påträffades på två ställen i samma schakt (48). Ca 0,2-0,25 m hög, antydning till kantkedja i södra delen med stenar i storleken 0,2-0,3 m. Packning innanför utgörs av mestadels rundat stenmaterial i storleken ca 0,1-0,45 m. Graven ligger, till skillnad från övriga nyfunna gravar, i en svacka mellan höjderna och exponerar mot väster. Försänkning, ej helt centrerad, observerades.
238	Stensättning	ca 2,8	Flack, rund stensättning, ca 0,15-0,2 m hög. Kantkedjan tydlig och består av stenar i storleken 0,15-0,25 m. Stenpackning innanför utgörs av mestadels rundade stenar i storleken 0,06-0,2 m som ligger i två skikt. Fortsätter utanför schaktet mot söder. Kantens skadad av grävmaskinen i öster.
239	Stensättning	ca 6	Välvd, rund stensättning, ca 0,35 m hög. Kantkedjan tydlig, tät och består av rundade stenar i storleken 0,2-0,5 m. Stenpackning innanför utgörs av mestadels rundade stenar i storleken 0,06-0,2 m som ligger i minst tre skikt. Ligger delvis på markfasta stenar i västra delen. Liten störning i södra delen. Graven fortsätter utanför schaktet mot norr.

Bilaga 2. Anläggningsförteckning, forts.

Nr	Typ	Storlek (m)	Beskrivning
240	Stensättning	ca 5-6	Rund stensättning, ca 0,4-0,5 m hög. Mellan och runt ett tiotal markfasta stenar (0,5-1,3 m) har man placerat små rundade stenar (0,1-0,4 m), många skärviga. Utanför de markfasta bildar småstenarna en brämliknande konstruktion. Keramik påträffades i denna yttre småstenspacknings östra del och ett bränt ben i den västra. Fyllningen något mörkare runt benfyndet.
241	Stensättning	ca 2,3x2,5	Liten, kompakt hög stensättning, ca 0,5 m hög. Stora markfasta block (0,7-1 m) i grunden på vilka man lagt mindre stenar i storleken 0,1-0,4 m i 2-3 skikt. Mestadels rundade stenar, men både skärviga och kantiga förekommer. De markfasta blocken ger graven en något oregelbundet rundad form. Tall växer mitt i.
242	Ränna	ca 6x0,4-1,5	Sannolikt en del av en ränna som går längs väggarna i långhuset och hör samman med andra rännelar (244, 253, 254). Diket är som bredast i den sydvästra delen och smalnar av till 0,4 m bredd i nordost. På ytan syns två siltiga fyllningar, varav den mörkare och inre täcker en yta om ca 3x0,6-0,85 m.
243	Härd	ca 0,5	Förmodligen rund härd som går in under schaktkant (55). Svartbrun, fet lerig silt med vanliga stenar och kol.
244	Ränna	ca 9,7x1	Sannolikt en del av en ränna som går längs väggarna i långhuset och hör samman med andra rännelar (242, 253, 254). Diket är jämbrett och har en fet, kompakt siltfyllning med inslag av sten och sand.
245	Stolphål	ca 0,75	Stolphål som sannolikt hör samman med långhuset och kan utgöra änden på huset. Väggränsen 242 svänger av mot stolphålet. Endast en kilsten i ytan. Kanske i par med 246. Brun kompakt siltfyllning med inslag av sand, sten och grus.
246	Stolphål	ca 0,7x0,65	Stolphål som sannolikt hör samman med långhuset och kan utgöra änden på huset. Fem kilstenar syns i ytan. Kanske i par med 245. Brun, kompakt siltfyllning med inslag av sand, sten och grus.
247	Stensättning	ca 3x2,65 (framtaget)	Skadad grav belägen på det kända gravfältet RAÄ 17:1, ca 0,2-0,25 m hög. Tätt stenpackning med stenar i storleken 0,1-0,4 m och antydning till kantkedja i nordöst och möjligen sydöst. Dessa stenar ca 0,25-0,3 m stora. Mest rundade stenar. Graven är skuren av grustäkt i sydväst och av åkerdike i öster. Odlingstenar uppslängda på packningen försvårar tolkning av storlek och utbredning.
248	Stensättning	ca 4	Skadad rund stensättning belägen på det kända gravfältet RAÄ 17:1, ca 0,2-0,25 m hög. Den östra delen söndergrävd av åkerdike och odlingssten uppslängt. Graven fortsätter utanför schaktkant i väst och norr. Skadad kantkedja bestående av rundade, tätt lagda stenar i storleken 0,3-0,5 m. Fyllning av mindre stenar i storleken 0,08-0,3 m, mestadels rundade.
249	Stensättning?	ca 3-3,5	Möjlig stensättning i utkanten av det kända gravfältet RAÄ 17:1. Stenar i storleken 0,15-0,4 m ligger skramligt men samlade i en rundad form, ca 0,2 m hög. Fortsätter utanför schaktet mot söder.
250	Stolphål	ca 0,6x0,4	Stolphål, sannolikt till långhuset och möjligen tillhörande den norra gaveln. Fet, kompakt siltfyllning med inslag av lera. Inga kilstenar synliga.
251	Stolphål	ca 0,54x0,42	Tydligt, ovalt stolphål troligen tillhörande långhuset. Kompakt silt med lera.
252	Stolphål	ca 0,22	Stolphål sannolikt tillhörande härd 219 och i par med stolphål 218. Rund form. Tydligt, men utan stensättning. Siltig lera.
253	Ränna	ca 10,25x0,6-0,85 (framtaget)	Sannolikt en del av en ränna som går längs väggarna i långhuset och hör samman med andra rännelar (242, 244, 254). Diket svänger i den sydvästra delen och skärs av ett dike (215). Kompakt lera med inslag av sten, grus och silt. Färre stenar än i rännelen 254, strax öster om.
254	Ränna	ca 3,35x1	Sannolikt en del av en ränna som går längs väggarna i långhuset och hör samman med andra rännelar (242, 244, 253). Diket skärs av ett dike (215) och en ränna (217). Fyllningen utgörs främst av stenar i storleken 0,05-0,25 m, mestadels rundade, men också av kompakt lera med silt- och grusinslag.
255	Skärvstens-samling	ca 0,6	Mindre samling med skärvsten i storleken 0,05-0,18 m. Ligger i ljus silt. Ett keramikfynd (lösfynd) gjordes i samma schakt, ca 0,3 m norr om KL 255.

Bilaga 3. Fyndförteckning

Fyndnummer	Objekt	Del	Antal	Längd (cm)	Bredd (cm)	Tjocklek (cm)	Vikt	Medel-X	Medel-Y	Medel-Z
19:180/1	Bryne	Fragment	1	12,7	2,4	2,2	162,59	1528206,76	6493587,81	31,57
48:970/1	Kärl	Botten	1	4,5	2-3,6	0,7-1,1	24,43	1528198,22	6493698,22	29
55:857/1	Obestämd	Hel slät sten	1	10	9,2	5		1528242,09	6493614,81	26,56
206:308/1	Löpare	Fragment	1	7	7	4	306,38	1528237,46	6493555,91	28,44
209:969/1	Kärl	Mynning	1	2,6	2,5	0,5-0,8	6,21	1528212,43	6493600,59	29,6
212:426/1	Brända ben	Ej analyserade	90	-	-	-	43,63	1528198,12	6493732,3	26,97
230:617/1	Brända ben	Ej analyserade	64	-	-	-	14,63	1528206,36	6493722,75	26,52
240:726/1	Brända ben	Ej analyserade	1	-	-	-	0,25	1528215,6	6493652,68	28,25
240:727/1	Kärl	Mynning, buk, skärva, odef., fragment	16	1-7,2	1-4,5	0,6-1,3	179,4	1528217,98	6493653,29	30,105
247:971/1	Slagg		1	10	9	4,5		1528247,32	6493546,11	26,655

Bilaga 4. Vedartsanalyser

Wentorf, den 26. oktober 2009.
Raä 17.1. Styrstad. Ög

Vedanatomisk analyse af 3 träkolsprover från härdar i gravfält, Styrstad sn, Ög.
Raä 17:1. FU.

Indsendt af Cecilia Lindblom, Arkeologikonsult,
2009-10-20.

Kontextnr: 202, provnr: 967:

Ca. 25 ml ej rent kol.

10 stk. = stickprov, analyseret med følgende resultat:

10 stk. *Jumiperus communis*, en, fra yngre stammer.

C-14-prov: 1 stk. *Jumiperus communis*, en, med en egenalder, bedømmes til at være max. 1 år, idet provet er taget i den yderste årring.

Kontextnr: 243, provnr: 780:

Ca. 15 ml ej rent kol, mest ler.

10 stk. = stickprov, analyseret med følgende resultat:

10 stk. *Quercus sp.*, ek, fra ældre stammer.

C-14-prov: 1 stk. *Quercus sp.*, ek, med en egenalder, bedømmes til at være max. 75 år.

Kontextnr: 219, provnr: 966:

Ca. 30 ml ej rent kol.

10 stk. = stickprov, analyseret med følgende resultat:

10 stk. *Betula sp.*, björk, fra yngre stammer.

C-14-prov: 1 stk. *Betula sp.*, björk, med en egenalder, bedømmes til at være max. 40 år.

C-14-proverne fremsendes med posten og når de er vel fremme, sender jeg resten.

Med venlig hilsen

Thomas Bartholin

Am Haidberg 18

D 21 465 Wentorf

0049 40 720 1821

Thomas.Bartholin@gmx.de

Bilaga 5. ¹⁴C-analyser

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppsala 2009-11-20

Arkeologikonsult
Cecilia Lindblom
Box 466
194 04 UPPLANDS VÄSBY

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 - 471 30 59

Telefax:
018 - 55 57 36

Hemsida:
<http://www.angstrom.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@Angstrom.uu.se

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från Östergötland.

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns, det tvättade och intorkade materialet surgjort till pH 4, till CO₂-gas, som i sin tur konverteras till fast grafit genom en Fe-katalytiskreaktion.

I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

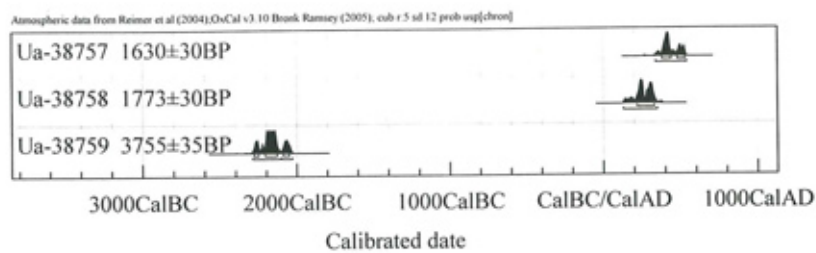
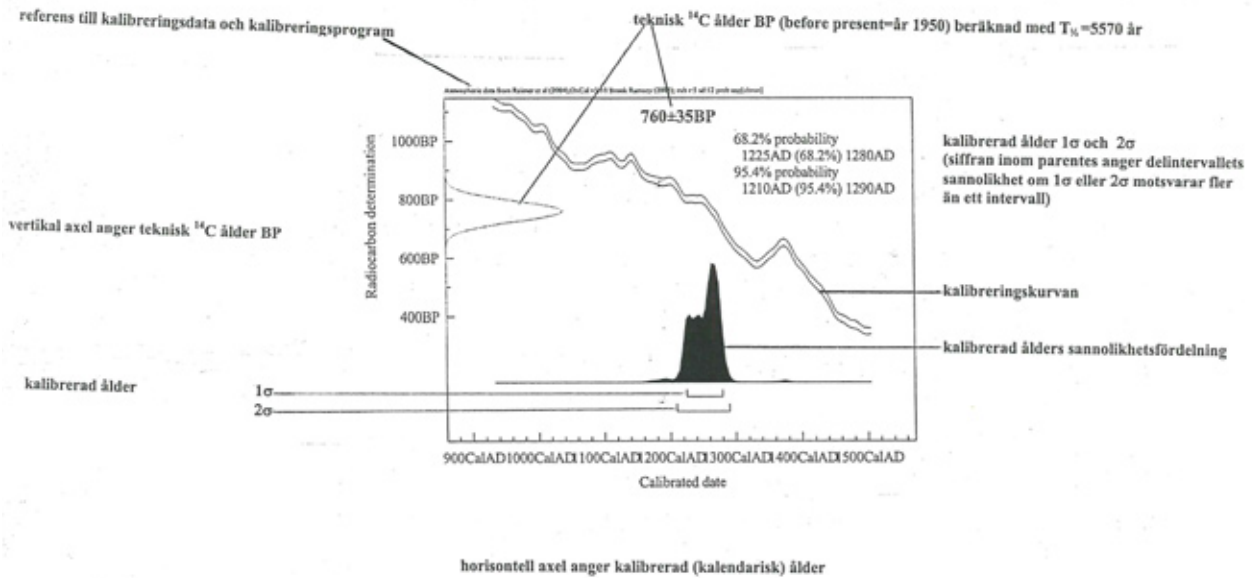
Labnummer	Prov	δ ¹³ C ‰ PDB	¹⁴ C ålder BP
Ua-38757	Styrstad RAÄ 17:1, pnr 202:967	-23,7	1 630 ± 30
Ua-38758	Styrstad RAÄ 161*, pnr 219:966	-25,7	1 773 ± 30
Ua-38759	Styrstad RAÄ 161*, pnr 243:780	-24,8	3 755 ± 35

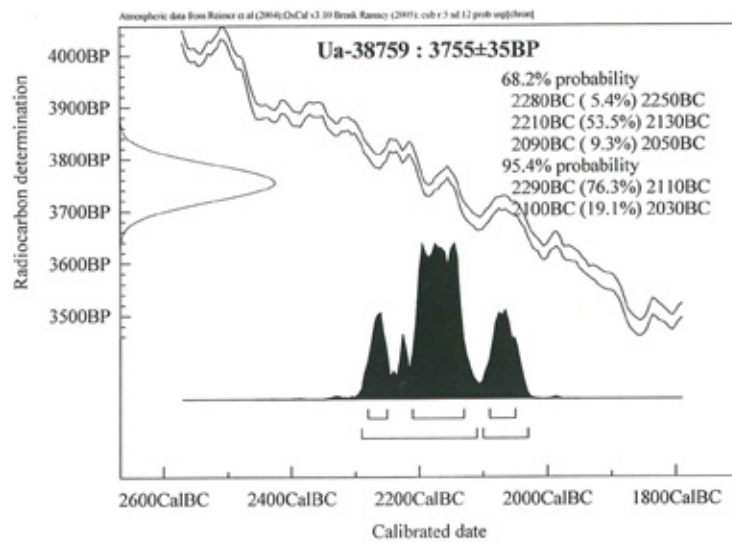
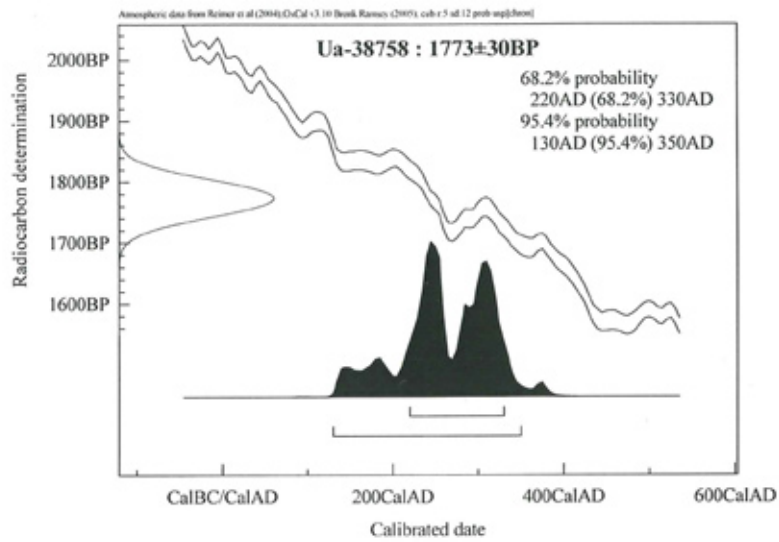
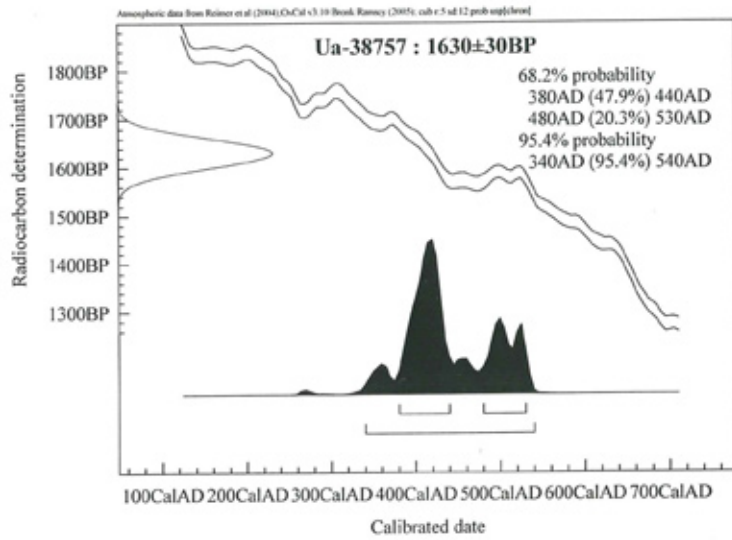
*= På påsen stod det RAÄ 17:1.

Med vänlig hälsning

Göran Possnert/Maud Söderman

Förklaring till kalibreringsutskrift från programmet OxCal

Arkeologikonsult Tel 08-590 840 41
Optimusvägen 12 B Fax 08-590 725 41
194 34 Upplands Väsby www.arkeologikonsult.se

Rapporter från Arkeologikonsult 2009:2313